

ЕВОЛЮЦІЯ СТВОРЕННЯ МОНЕТАРНИХ СОЮЗІВ, ЯК ПРОЯВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

У статті розглянутий історичний аспект створення монетарних союзів та зміну їх функцій внаслідок впливу процесу глобалізації міжнародних економічних відносин. Виявлені та проаналізовані основні види монетарних союзів, притаманних ХІХ-ХХІ сторіччям. Виділені головні відмінності монетарних союзів ХІХ та ХХІ сторіччя. Зроблені висновки, що сучасна фаза фінансової глобалізації характеризується створенням механізму зняття практично усіх можливих перешкод для вільного проникнення капіталу на нові економічні території. Тісний зв'язок операцій глобальних банків з операціями центральних банків зумовило появу тенденції до зміни цілей емісійних інститутів. В умовах глобалізації міжнародних економічних відносин низка функцій центральних банків зазнає змін та починає включати комплекс захисних мір, які обмежують поширення негативних наслідків зовнішніх шоків на національних фінансових ринках.

Ключові слова: монетарний союз, глобалізація, європейська валютна система.

Костюченко Наталія

ЭВОЛЮЦИЯ СОЗДАНИЯ МОНЕТАРНЫХ СОЮЗОВ, КАК ПРОЯВЛЕНИЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ

В статье рассмотрен исторический аспект создания монетарных союзов и изменение их функций в результате воздействия процесса глобализации международных экономических отношений. Выявлены и проанализированы основные виды монетарных союзов, характерных для ХІХ-ХХІ веков. Выделены основные отличия монетарных союзов ХІХ и ХХІ вв. Сделаны выводы, что современная фаза финансовой глобализации характеризуется созданием механизма снятия практически всевозможных препятствий для свободного

проникновения капитала на новые экономические территории. Тесная связь операций глобальных банков обусловила появление тенденции к изменению целей эмиссионных институтов. В условиях глобализации международных экономических отношений ряд функций центральных банков трансформировался и начал включать комплекс защитных мер, которые ограничивают распространение негативных последствий внешних шоков на национальных финансовых рынках.

Ключевые слова: монетарный союз, глобализация, европейская валютная система.

Kostiuchenko Nataliia

EVOLUTION OF MONETARY UNIONS' CREATION AS AN EVIDENCE OF GLOBALIZATION OF INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

The paper considers the historical aspect of the monetary unions' creation and the change in their functions as a result of the impact of international economic relations globalization effect. The main types of monetary unions of XIX-XXI centuries have been identified and analyzed as well as the main differences between monetary unions of the XIX and XXI centuries. The following conclusions have been made. A modern phase of financial globalization is characterized by the creation of elimination drawbacks mechanism for the propagation of capital on new economic territories. A tight connection of global banks' operations created a tendency to change the aims of emissive institutions. A number of central banks functions has been transformed under the circumstances of international economic relations globalization. Now it includes a set of protective measures, which restrain the spread of external shocks' negative consequences on national and financial markets.

Keywords: monetary union, globalization, European currency system.

Постановка проблеми: глобалізація міжнародних економічних відносин призвела до появи нових інституцій, діяльність яких нерозривно пов'язана з рухом міжнародних інвестиційних потоків. Еволюція становлення Європейського валютного та економічного союзу в історичній ретроспективі, що згодом призвело

до створення могутнього фінансового ринку в Європі, є дуже актуальною темою для дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: питанням виникнення монетарних союзів займалися такі вчені, як Крук Д., Вайденфельд В., Булатова А.С. Вивченням процесу глобалізації економіки, розвитку глобального валютно-фінансового ринку займалися такі вчені, як Гильфердинг Р., Гобсон Дж., Ленин В.И., а також більш пізні розробки Андрюшина С.А., Богомолова О.Т., Долгова А.П., Ломакина В.К., Кузнецова В.С., Омса К.Н., Осипова Ю.М., Панькова В.С., Хикса Дж., Ярыгиной И.З. та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми: на сьогоднішній день є цікавим проаналізувати, чи створення Європейської валютного та економічного союзу має такі ж самі мотиви, як і у його попередників у ХІХ–ХХ ст.

Формулювання цілей статті: проаналізувати історичний аспект створення монетарних союзів та зміну їх функцій внаслідок впливу процесу глобалізації міжнародних економічних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Валютно-економічний (монетарний) союз – це об'єднання двох чи більше країн, які мають єдину валюту. Валютний союз передбачав, що країни, які раніше мали незалежні грошові системи, об'єднуються, щоб перейти на єдину валюту чи зберігають окремі валюти, але укладають довгострокову та стійку угоду про підтримання постійного обмінного курсу між своїми валютами. Валютний союз вимагає або наявності єдиного центрального банку, або ефективної координації політики між центральними банками країн-членів [1].

Спочатку треба визначити типи союзів, які дозволяють врахувати специфіку кожного об'єднання. Беручи за основу роботу Дмитра Крука «Монетарні союзи: вигоди та витримки», можна виділити наступну інформацію. На Рис. 1.1 зображені типи монетарних союзів. Спільною рисою для цієї групи є історична обумовленість: єдина валюта виникла за умов спершу роз'єднаної держави після свого роду стабілізаційного періоду, який передбачав чітку фіксацію обмінного курсу між валютами малих держав. При цьому спостерігалась тенденція до появи лідера та слідкуючих. Внаслідок більшого економічного потенціалу валюта лідера стає головною та на неї орієнтуються країни, які слідуєть за лідером.

Потім відбувається повний перехід на валюту лідера. Такий сценарій був характерний для Італії та Німеччини у період 1860-1870 рр. Характерною рисою монетарних союзів цих країн спочатку став політичний фактор, а саме: об'єднання малих держав в одну велику. Практично така ж ситуація була характерна й для США. Можна відмітити, що вони й досі виступають у ролі прикладу національного монетарного союзу. У випадку наднаціонального союзу, міжнародне валютне співробітництво кількох незалежних держав базується на фіксації обмінних курсів валют [2].

Валюта кожної з країн, яка є учасницею такого союзу, може обмінюватись по зафіксованому курсу на іншу валюту. Найвищою формою прояву такого союзу може слугувати єдина валюта, яка виступає у якості законного платіжного засобу на території всіх країн-членів.

При цьому треба відмітити негласне правило такого типу союзів XIX сторіччя – відсутність єдиного органу державної влади чи, говорячи сучасною мовою, центрального банку, який визначає грошово-валютну політику на території усього союзу.

Далі треба виділити тип монетарних союзів, притаманних XX сторіччю. Умовно цей тип називається «велика – мала країна». Головною особливістю таких союзів є неспівмірність економік двох країн. Як правило, це близькі за географічним положенням країни, одна з яких значно перевищує іншу за економічним потенціалом [3].

Якщо проаналізувати головні мотиви заключення монетарних союзів у XIX–XX ст., які актуальні на сьогодні, то можна виділити наступні цілі (які можна розглядати, як і наслідки):

- досягнення рівноваги на грошовому ринку;
- зняття бар'єрів на шляху вільного переливу капіталу всередині союзу;
- введення системи чіткої фіксації валютного курсу з метою розширення торгівлі між країнами;
- зниження трансакційних витрат при проведенні усіх видів визначених операцій;
- усунення дисбалансу у фінансових потоках між країнами;
- політичний клімат.

Спроби створення валютних союзів між різноманітними європейськими державами не раз були здійснені ще у XIX –

початку ХХ ст. З 13 березня 1979 року почала функціонувати Європейська Валютна Система у складі 8 країн: Німеччина, Франція, Бенілюкс, Італія, Ірландія, Данія [4].

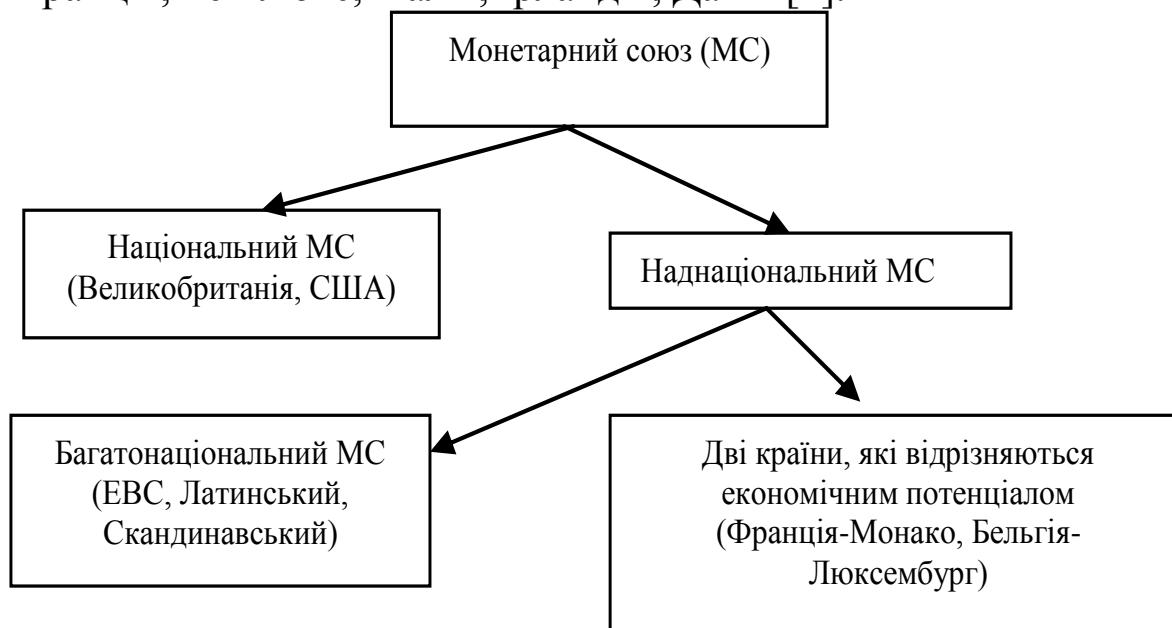

Рис.1. Типи монетарних союзів

Європейська валютна система (ЄВС) – прийнята низкою країн, які входять до Європейської спільноти, форма організації валютних відносин та валютного обміну, яка спрощує економічні відносини між країнами, яка стимулює інтеграцію їх економік, стимулюючи стабілізацію валют. Європейська валютна система діє з 1979 року.

Світова валютна система (СВС) – це глобальна форма організації валютних відносин у рамках світового господарства, закріплена багатосторонніми міждержавними договорами та регулюється міжнародними валютно-кредитними та фінансовими організаціями.

Після Другої світової війни було вирішено, що ніщо подібне ніколи не має відбутися. Більшість дотримувалась думки про те, що Європейські лідери повинні об'єднатись та створити пан-європейську єдність. Пізніше ідея переросла у дію, і таким чином було створено Європейський Союз (ЄС). Одним із ранніх прибічників ідеї створення ЄС був Уїнстон Черчилль. У своїй промові у Цюріху у 1946 році він сказав: «Ми повинні побудувати Сполучені Штати Європи...Першим кроком до перебудови європейської сім'ї повинно

стати партнерство між Францією та Німеччиною». Жан Моне, французький політичний економіст, та Роберт Шуман, міністр закордонних справ Франції, втілили слова Черчилля у реальність. Їх часто називають «батьками-засновниками» ЄС.

При створенні Європейського Валютного і Економічного Союзу (ЄВЕС) президент Комісії Долорес мав потужну підтримку від німецького канцлера Гельмута Келя. Вони вбачали в ньому політичний смисл. Президент Франції Франсуа Міттеран також підтримав ідею створення ЄВЕС у політичному і економічному сенсі. Однак, Тетчер виказала невдоволення з приводу створення цього об'єднання, пояснюючи це тим, що воно не є потрібним з економічної точки зору та є нерозумним з політичної. Але така критика несприятливо відіграла на її політичній кар'єрі. Через свою критику вона втратила лідируючу позицію у Консервативній Партії так, як наслідок, позицію прем'єра.

Рада Європейського Союзу призначила Делора відповідальним за організацію комітету для того, щоб розробити дорогу до ЄВЕС. У своєму звіті 1989 року він запропонував трьох-етапну програму, включаючи жорсткі критерії конвергенції для потенційних учасників та створення Європейського Центрального Банку (ЄЦБ), який буде нести відповідальність за підтримання цінової стабільності. Звіт відображав позитивне відношення Німеччини щодо ЄВЕС. Це було зрозумілим, враховуючи економічну вагу Німеччини та її занепокоєність з приводу інфляції. Але незважаючи на це, загальний настрій в Німеччині був скептичним щодо створення ЄВЕС, включаючи впливовий центральний банк Німеччини (Бундесбанк).

Планування створення ЄВЕС вже було в дії до того моменту, як впала Берлінська Стіна у листопаді 1989 року. Кінець Холодної Війни також прискорив момент створення ЄВЕС. Через занепокоєння, що політична позиція Німеччини буде під загрозою після закінчення Холодної Війни, політичні діячі вбачали велику надію у створенні ЄВЕС, тому що це об'єднання повністю зв'язало би Німеччину з новою Європою.

У 1990 році відбулася Міждержавна конференція серед лідерів ЄС, де обговорювались питання створення ЄВЕС та політичного союзу. Згідно Маастрихтського договору 1992 було створено

Європейський Союз з його структурою трьох стовпів. Перший стовп зосереджувався на Європейській Спільноті, до числа якої входили внутрішній ринок; політичні питання (зовнішнє середовище, соціальна політика, сільське господарство); економічний і валютний союз; імміграційна служба.

У березні 1979 року була сформована нова європейська валютна система, використовуючи механізм регулювання валютних курсів (Exchange Rate Mechanism), щоб зменшити коливання між валютами країн-членів. Однак цей механізм був замінений у січні 1999 року, коли євро функціонувало у 11 країнах-членах. Сьогодні, після того, як ще 7 країн приєдналися до єврозони, вона складається з 18 країн, залишаючи 10 країн-членів ЄС поза її межами. Вони не використовують євро. До цих країн входять: Англія, Данія, Швеція, Литва, Польща, Чехословаччина, Угорщина, Хорватія, Румунія, Болгарія. Та, якщо Литва приєднається, як заплановано, у 2015 році, єврозона складатиметься з 19 країн-членів, 9 з яких не будуть використовувати євро.

Протягом січня 1991 року відбувся останній етап створення ЄВЕС, що було одним з найбільш значущих досягнень ЄС, тому що цей процес відбувався за Маастрихтським графіком. Євро банкноти та монети увійшли в обіг у січні 2002 року [5].

У 1992 році Маастрихтський договір підготував до створення Європейського Валютного Союзу та політичного союзу (громадянство, спільна зовнішня та внутрішня політика). Це було моментом переходу від економічної асоціації до асоціації з чітким політичним ухилом.

З переходом на євро у Європі створений єдиний фінансовий ринок, який за своїми розмірами не вступає найкрупнішому світовому фінансовому ринку – американському. Введення єдиної європейської валюти створило могутні передумови для його розвитку та поглиблення, покращення інфраструктури та наближенню його характеристик до параметрів північноамериканського. Крім того, використання євро посилило необхідність структурних змін на фінансових ринках. Однак, євро виявилось недооціненою валютою і вже незабаром його курс виріс майже у 2 рази по відношенню до інших світових валют, що в цілому негативно сказалося на частині

країн, які входять до єврозони (рис. 2).

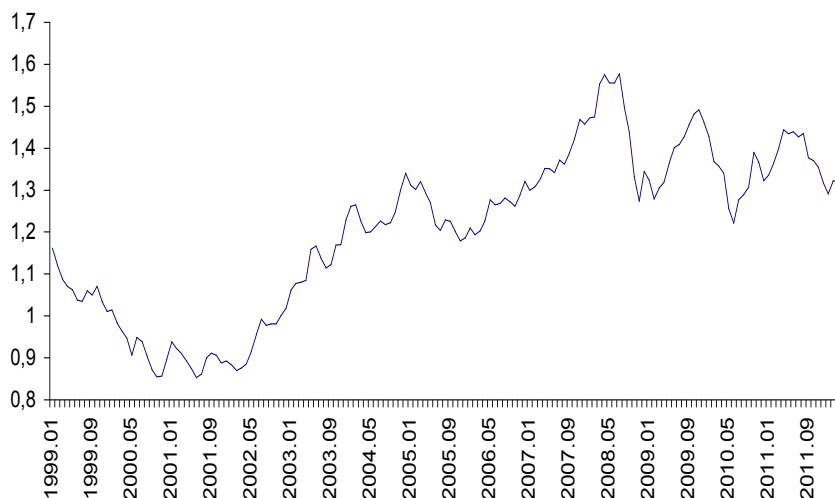

Рис. 2. Середній рівень курсу євро по відношенню до долара США у період 1999-2012 року

Висновки з даного дослідження і перспективи: можна зробити наступні висновки. По-перше, головною відмінністю між монетарним союзом ХХІ ст. та ХІХ ст. полягає у появі єдиного органу державної влади – центрального банку, який визначає грошово-валютну політику на території усього союзу. По-друге, можна сказати, що мотиви створення монетарних союзів у ХІХ та ХХ сторіччях співпадають з мотивами ХХІ сторіччя. По-третє, створені сприятливі політичні, правові та економічні передумови через правову конструкцію ЄЦБ та валютного союзу для орієнтації на стабільність грошової політики. Новий етап фінансової глобалізації у ХХІ сторіччі нерозривно пов'язаний з ростучою роллю транснаціональних банків, які виступають найважливішою складовою у русі міжнародних інвестиційних потоків, формують єдине полотно глобального валютно-фінансового ринку. Таким чином, сучасна фаза фінансової глобалізації характеризується створенням механізму зняття практично усіх можливих перешкод для вільного проникнення капіталу на нові економічні території. Тісний зв'язок операцій глобальних банків з операціями центральних банків зумовило появ

тенденції до зміни цілей емісійних інститутів. В умовах глобалізації міжнародних економічних відносин низка функцій центральних банків зазнає змін та починає включати комплекс захисних мір, які обмежують поширення негативних наслідків зовнішніх шоків на національних фінансових ринках.

Література

1. Блэк Дж., Осадчая И.М. «Экономика. Толковый словарь». — М.: «ИНФРА-М», 2000, с. 128-130
2. Крук Д. «Монетарные союзы: выгоды и издержки» [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://research.by/pdf/2002n3r06.pdf>
3. Вайденфельд В., Вессельс В. «Европа от А до Я. Справочник европейской интеграции, пер. с нем./ В. Вайденфельд, В. Вессельс». — Р., 2002. — 544 с.
4. Булатова А. С. «Мировая экономика». — М.: Экономистъ, 2006.- 734 с., с.310-312.
5. Bomberg E., Peterson J., Stubb A., “The European Union. How does it work?”, second edition 2008, Oxford, NY, pp. 35-37.
6. Офіційний сайт Європейського Центрального Банку: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ecb.int
1. Blek J., Osadchaya I.M. “Ekonomika. Tolkoviy slovar”. — М.: “INFRA-M”, 2000, s. 128-130.
2. Kryk D. “Monetarnie soyuzi: vigodi i izderzki” [Elektronniy resurs]. — Rezim dostupy: <http://research.by/pdf/2002n3r06.pdf>
3. Vaidenfeld V., Vessels V., “Evropa ot A do Ya. Spravochnik evropeiskoy integracii, per. s nem./ Vaidenfeld V., Vessels V.”. — R., 2002. — 544 с.
4. Bylatova A.S. “Mirovaya ekonomika”. — М.: Ekonomist, 2006. — 734 с., с.310-312.
6. Ofiziiniy sait Evropeyskogo Zentralnogo Banky: [Elektronniy resurs]. — Rezim dostupy: www.ecb.int

Рецензент: Балджи М.Д., д.е.н., завідувач кафедри економіки та управління національним господарством ОНЕУ

22.04.2015